

Innoirea

apare la 1 și 15 ale fiecărei luni.

Director: TIBERIU VUIA

Adaosuri la teme vechi

Practicând de câțva timp aci, ca pe o obligație ce îmi impune anume economii în expresie, scrisul întrucâtva profesional, de care am avut întotdeauna oroare, mă gândesc de atâteaori cu strângere de inimă la momentul pe care nu l-am căutat și care scade decâteori trebuie să mă prezint cetitorului. Nu am râvnit niciodată publicitate pentru gândurile mele, nici pentru cuprinsul simțirii mele. Dar decâteori îmi fac vad prin cotidianul aprig înspre albul de vis al hârtii, îmi dau seama cum cuvântul, care își desprinde traectoria din noianul tăcerii, se leagă de câte-o imagine pe care am cules-o în drumul zilei cu un ochiu deschis peste priveliști cu cer mult și cu vegetații abundente. Peste oameni și peste lucruri.

Mă simt atunci integrat în linia de viață care mă solicită să-mi caut, pe de marginea singurătății, vecinii de vis, de veghe, de luptă.

În această căutare poate nu întotdeauna reușesc să închieg în rotunjimi de lumină, culcate în dantela de plumb a tiparului, făpturile imaginației. De aci — ceace eu simt legat cu fire de rădăcină multiplă în realitatea ceasului, altora poate să pară o manieră, un fel de a scrie, și atât. De aci, cea ce eu socotesc o coborâre tot mai adâncă și mai cu folos, către cuprinsul de sinceritate și de adevăr, al puținului nostru de acasă, altora să le apară doar ca o repetiție inutilă și confuză a câtorva fraze pe cari meșterii îndrăciți și acrobații rutinați ai scrisului, le pot așterne transparent și limpede, pe firul din matricea linotipului.

Ci, cu oricâtă primejdie de a spune puțin, și în orice caz cu un adaus de experiență care mă leagă acum de câteva lucruri în cari să cred, nu ași putea spune nici mai limpede, nici mai locvace, micile adevăruri pe cari le-am cules și eu din viață la o vârstă când se pot lua răspunderi pentru orice cuvânt trimis în lume. Ai nu știu câte-ora caet pe care îl introduc aci, va cuprinde deci, cât cel dintâi și de sigur cele care vor urma, în linii și directive, acelaș suflet care își caută destînul cules din huma și lumina românească,

TIBERIU VUIA

Eu și vișinul acesta...

*Eu și vișinul acesta 'n floare,
Primăvara zumsăim albine.
Hai și tu să-ți cadă'n păr ninsoare
Și să fim tustrei un alb ciorchine.*

*Inelarul tău va rotunji un vis
Pentru buza mea ca frunza asta.
Cum să văd, de-atâtea flori închis,
Drumul care-ți șerpuie fereasta?*

*Tu și eu sub vișinul acesta greu...
Albă-i primăvara, albă-mi ești.
Iarba, vesi, întinde curcubeu
Sub pașii tăi împărătești.*

PETRE PASCU

Decor de basm

Peste curte și grădină,
Plouă nopțile lumină.

Pe sub streșini rândunele,
Fură 'n ciocuri roiu de stele;

Să le-aștearnă perne moi,
Puilor de pene goi.

Mușuroaie de furnici,
Duc în spate licurici;

Luminițe fără număr,
Cu poveștile pe umăr.

Iar în cuiburi moi de iarbă,
Dorm piftici cu luna 'n barbă.

Florica Ciura Ștefănescu

Codrii

Sună 'n brazi metalul, sec,
rupe liniștea 'n păduri...

cresc ecou în mii de guri
și mari neguri vin și trec;

buciumă 'n codri jalea

și duc apele pe șesuri

cânturi pline de 'nșesuri

cât e munte, cât e valea;

povestirile să-și spună,

umbre urcă pe poteci

până în văsdhuri reci

drum de stele și de lună;

sună pe dumbrăvi talanga

și hățișurile tac,

peste zariște de veac

codrul își indoaie creanga.

George Nimigeanu

Făt-Frumos

Deci, trebuie să iau în piept vremelnicii

Să sui crez nou, în sanctuar de rouă;

Cobor din basme, doine și stihii

Pe țărături vechi să dărui vreme nouă.

Văd țara mea, de neguri gârbovită

Și nimeni nu-i dintre feciorii țării

Să calce crunt omida cu piciorul

Și 'nvrednicit de neam s'o dea pierzării

Căci Doamne-aici, e colțul meu de glorii

Și-aicea îmi durez veleat suprem;

Prin sabie și foc durez victorii

Și de nimic, pe lume nu mă tem.

Mă cheamă zodiacul de destin mănos

Și mlade dace-armii le port în piept.

Pe drumu-mi aspru, greu și noduros

Mă 'ndemn de acum să chibzuesc drum drept.

Petre Paulescu

Cîntec de anotimp

Pe drum de cruce, de chenare și de vis

Am întâlnit balada mea și-a vremii

M-au căutat în cuib din paradis

Slovarii să le cînt din doina serii...

Acum îți cer, troița toamnei mele

Să mă 'nfrățesc cu plopii și cu teii,

Să frîng din negură uitări de stele

Cum cîntă'n vale, doina, funigiei.

Știu eu, poate cîndva, poate tîrziu,

Uitarea înapoi o să te cheme

Să zăvoresc blesteme într'un sicriu

Și veacul pe istorii să-l însemne.

C. Pârlea

Prietene cocor

Vecine, din urcușuri către dor,

te-aștept, aici, de după nor,

în umbrele de luna nimănui culese...

Dă-i pinteni sborului, până nu țese

zăpezi tristețea 'n părul anilor mei

ce mi-l tot ciugule sălbateci porumbei.

Revină 'n turla sufletului gol

de bucuriile cari au plecat în stol,

când toamna și-a adus în casă,

doar amintirea de mătăasă,

din câmpul ce și-a pus pe visul verde rasă.

Cum visul singur a rămas în frig,

tot căutând pe cine a pierdut, te strig,

să pui cu flecare joardă

ce-o rupi din crâng de soare, coardă,

vioarei care 'n gânduri nu mai suflă cald,

de când în apa așteptării, dorul mi-l tot scald.

Petre Bortoș

Trecere

Fanarul nopții te-a luminat

pentru fața marelui 'mpărat.

Ca, în suișul luminat de seară,

victorii înstelate să răsară.

Ci să le-aduni în brațe de tăceri

(culesul lor la nimeni să nu-l ceri).

Căci umerii tăi viscoliiți de glorii

s'ar oglindi în luminiș de dorii.

Iar ceasul stins și-a rumeni plecarea —

în scoarțe mari de vis s'o scurge 'ncet cărarea —

ce te-o purta prin clăi de soare

și prin sălbatică isvoare.

Regatul culorii se schimbă pe vad —

umbrele cresc, stelele scad.

George Drumur

SPECIFICUL ROMÂNESC ÎN ARTĂ

DE TEODOR T. ȚIUCRA

Arta românească, dacă vorbim de ea, ne duce departe pe meleagurile scumpe dela țară, la sat, în fiecare sat, la biserica din vremuri de demult, la casa cu prispa tăiată în lemn, la vatra ce se întinde sub taina iscusită a olăriei românești, la toate aceste mărturisiri sincere și modeste, cari formează mediul și viața din fiecare zi a poporului nostru, a adevăratului nostru popor, căruia îi datorăm mult din caracterul nostru social.

Dacă trecem dela arta cioplitorilor în piatră sau în lemn, la sculptorul contemporan sau modern, dacă trecem dela arta zugrăvirilor de biserici de acum două sute de ani, la decoratorii bisericilor noastre de astăzi, dacă trecem dela slova scrisă a Văcăreștilor, la literatura Fundațiilor, găsim aceeași revenire hotărâtă, la vocațiunea pământului nostru, unde a palpitat mereu o ardoare omenească, ținută aprinsă în cursul veacurilor, prin credința și dragostea noastră de țară și glie. O țară, care a știut să se păstreze și se păstrează încă, tinără în spirit și materie.

Această tinerete, se perpetuează și astăzi în arta rustică, căreia o seamă din artiștii noștri contemporani, au știut să-i asigure o viață externă, prin operele lor, în care respiră pe rind, primăvara, cu plugul în brazdă de pământ bogat, în solul nădejdiilor noastre, vara, cu griul de aur în spic, toamna, topită în mustul strugurelui copt, și'n sfârșit, iarna, cu pădurea învelită în mantia argintie a zepzeii. Sensul magic al acestor subiecte, impregnate cu vitalitate țărănească, dă artei noastre plastice, o vigoare, un elan, care o face să trăiască, îi asigură o actualitate eternă, dar nu prin arhaisme, ci printr'o permanentă frăgezime a artelor populare.

Aici, arta noastră cultă devine rustică, sub impulsivitatea singură a gustului și necesităților utile sau estetice, ale unui popor minunat dela munte sau șes, cu o forță creatoare incomparabilă și neîntrecută, în specificul ei, pe care nu l are nici-o altă națiune. Cu acest specific, se caută să se impregneze pictura și sculptura contemporană, care însă îmbracă uneori aceste virtuți de artă țărănească, fără ca acela ce concepe opera, să fie pătruns de necesitatea și sensul lor; după cum, în secolul al XVII-lea francez, s'au reprodus o

mulțime din statuele alegorice de divinități și zei grecești, datind din secolul al IV-lea înainte de Christos, care au corespons atunci, unui misticism religios, unui cult, și pe care epoca clasică, le-a despuiat de sensul lor ritual. Așa se întâmplă și în zilele noastre. Acest specific românesc, dacă vrem să-l avem, și vreau artiștii să l înțeleagă, trebuie mai întâi să fi văzut în țara colinelor poetice, casa ridicată pe coloane luminate de lemn, purtind calitatea rafinată și sensibilă a sculptorului—țăran; să fi văzut Ciobanul ce taie într'un lemn motive primitive de artă, așa cum a fost ele acum două mii de ani; să fi văzut în același timp și celelalte indeletniciri de artă, olăria, țesătoria și broderia, în care floarea, frunza și pasărea, sunt strins legate într'o iconografie plină de rafinament și candoare. Este admirabilă aceasta viață, în care se relevă atita simplitate și noblețe de suflet. Există în aceasta artă, o seninătate interioară, înaintea căreia admirația este meditativă și respectul religios. Ea nu are regule fixe, nici hotare. Singurele restricțiuni pe care le a cunoscut, sunt acelea ce și l-ea impus ea singură, printr'o conservare naturală și un spirit cuminț de tradiționalism. În aceasta artă populară, privirea descoperă lucruri noi, libere de orice influențe, bogate în forță și elan.

Acest specific al artei populare, a devenit la noi preocuparea de căpetenie a citorva pictori și sculptori contemporani, pentru a da operelor lor, o notă românească, un specific

romnesc, o forță nouă și revelatoare. Acest specific este liber, este mișcător. Lui, nu i se impune să rămână într'un singur fel, sau într'o formă fixă, ci se pretează la transformări numeroase și variate, purtind în sine mărturia unei civilizații vechi, înnoite prin forța de imaginație și spiritul nostru inventiv.

Specificul românesc face să ne înțelegem poporul, și mai ales să cunoaștem pe țaranul nostru, ceceae flăcărează în el cu mai multă putere: credința lui artistică, viziunile sale, bucuriile și suferințele din fiecare zi. Dar el ne duce la o civilizație și mai îndepărtată, care a fost la început galică, apoi greacă, dacică, apoi romană, bizantină și slavă, păstrind și adoptind pentru necesitățile sale estetice și culturale, elementele cele mai utile care au dăinuit în cursul timpurilor, prin seva noastră țărănească, prin grația noastră orientală și prestigiul nostru latin.

În sculptură, unul dintre aceia au știut să dea acestui specific românesc o valoare estetică și cultă, printr'o factură viguroasă și hotărâtoare, este artistul bănățean Romul Ladea, a cărui artă îndreptată spre un drum nou, se elaborează cu multă pătrundere și temperament. Arta lui Ladea, a ajuns însă la un moment critic de desvoltare, când tendința de simplificare conștientă și interpretare primitivă a formelor, se poate transforma într'un expresionism artificial sau steril, contrar scopului propus de mai înainte. Dar meritul lui Ladea, este tocmai de a fi ajuns la această frăgezime de forme și imagini, care a devenit așa de rară în arta zilelor noastre.

De acum, începe perioada realizărilor. Și nu ne îndoim de forțele sale creatoare. Bustul maestrului Zaharia Bărsan, executat pentru Teatrul Național din Cluj, este o probă recentă de mărturisire, care ne face o confidență prețioasă despre calitățile sale de sculptor și vizionar. Această țignire spre viață nouă, spre simțire românească, o găsim mai bine în baso-relieful sale, reprezentind diferite personaje din viața istorică și socială românească, cărora Ladea le a adăugat ceva propriu, sau mai bine zis, ceva din această mindrie a bănățenilor, în mijlocul cărora, lui însuș, îi place să trăiască așa de mult.

Revista politică, socială și artistică

INNOIREA

apare la 1 și 15 ale fiecărei luni.

Director: TIBERIU DUDA.

Abonamente: pe 1 an 200.— lei, — pentru instituții 1000.— lei. Abonament de sprijin 500.— lei.

Un exemplar lei 5.—

Redacția și administrația:

Cluj, Str. Brătianu 4. Et. I. Tel. 21-45.

Timișoara, III. Str. Aurelianus 3.

București, Aleia Frigul 14

Teatrul Românesc la graniță

(Din darea de seamă asupra teatrului românesc din Timișoara în stagiunea 1937/1938 — prezentată Comitetului de Indrumare Culturală în ședința din 13 Mai de către dl. C. Teodorescu, președintele comitetului Tehnic.)

Prin Deciziunea No. 32355/1937 a Comisiunii Interimare a Județului Timiș-Torontal, în urma sugestiunii P. S. S. Episcopului Dr. Andrei Mager, în vederea asigurării unei stagiuni de teatru românesc în orașul Timișoara, se hotărăște colaborarea cu comitetul de patronaj al teatrului românesc din Arad, constituindu-se și în localitate un comitet de patronaj, sub președinția de onoare a P. S. Episcopului Andrei Mager și compus din Dnii:

Anton Mocsony, Ministru de vânătoare al Palatului, *General Alex. Bunescu*, comandantul Diviziei I-a Prefectul Județului Timiș-Torontal, *Primarul Municipiului Timișoara*, *Dr. Alex. Marta*, primpreședintele Curții de Apel, *C. Teodorescu*, Rectorul Școlii Politehnice, *Președintele Institutului Social Banat-Crișana*, *Sabin Evușianu*, Inspector general școlar, *președintele Regionalei Astra-Banat*, *Patricie Râmneanu*, președintele Asocia-

ției învățătorilor, *Dna Aurelia Ciobanu*, prezidenta Reuniunii femeilor române, *Vasile Tăutu*, inspector regional financiar, *Dr. Liviu Cigăreanu*, decanul baroului avocaților, *Dr. Eugen Suciu*, președintele Colegiului Medicilor, *Gh. Birădescu*, secretarul comitetului de patronaj.

Pe lângă comitetul de patronaj, un comitet tehnic este chemat să îngrijească de selecționarea pieselor, aducerea trupelor, administrarea fondurilor.

Acest comitet a fost compus din Dnii *C. Teodorescu*, rectorul Școlii Politehnice ca președinte, *Tiberiu Vuia*, avocat, ca secretar, fiind în același timp secretar și al comitetului din Arad, *I. Teodorovici*, Directorul băncii Victoria, casier. Comitetul tehnic a fost completat cu *Dr. N. Table* din partea primăriei și *Gh. Birădescu*, din partea prefecturii ca membrii.

Prima ședință a comitetului de patronaj a avut loc în 17 Noemvrie 1937, în sala de ședință a prefecturii județului Timiș-Torontal sub președinția Dnui General Al. Bunescu.

În urma discuțiilor, cu foarte mult avânt românesc s'au luat hotărârile necesare pentru funcționarea cât mai bună a acestei acțiuni. Comitetul de patronaj a luat în cercetare însă problema completă a teatrului în Timișoara, punând câte-va puncte de bază care trebuiesc avute în vedere. Hotărârile luate se pot rezuma astfel.

În preocupările comitetului de patronaj intră toate manifestațiunile culturale și artistice de pe scena teatrului din Timișoara precum: teatrul de dramă și comedie, operă, concerte simfonice, coruri, concerte date de artiști reputați, manifestațiuni care, într-o cât afirmă cu demnitate sufletul românesc pe scena teatrului se vor bucura de cel mai larg sprijin moral și în marginea posibilităților și de sprijinul material.

Decamdată Comitetul de patronaj a decis să subvenționeze numai reprezentațiile trupelor de dramă și comedie, aduse de la București și Cluj, într-o cât și subvenționarea operei, a concertelor simfonice, se face de către primărie prin angajamentele deja contractate.

Comitetul tehnic a primit astfel încredințarea, conform și cu decizia prefecturii să acopere cheltuielile de deplasare ale trupelor, pentru a avea o bună funcționare a stagiunii.

Comitetul de patronaj, ținând seama de situația materială a elementului românesc din Timișoara, și pentru a da posibilitate funcționarilor să ia parte la reprezentațiuni a fixat prețuri cât se

poate de modeste și anume 10—50 lei plus taxele legale. Urmărind în primul rând un scop educativ și nu unul comercial, prețurile au avut rostul să atragă publicul la teatru, fără a-i impune un sacrificiu bănesc prea mare.

Tot în scop educativ s'a hotărât darea de matineuri pentru școlari, cu piese potrivite, ceea ce s'a urmărit în cursul stagiunii.

Deși teatrul este proprietatea primăriei, comitetul de patronaj a cerut ca sala să nu fie cedată nimănui fără avizul său, aceasta pentru ca pe această cale să se poată face o selecțiune a spectacolelor și să se poată da curs sentimentelor naționale românești care trebuie să primeze pe această scenă.

Se aleg doi vice președinți Dnii *Primar Colonel Rodrig Modreanu*, și *Rector Const. Teodorescu*, cooptându-se în comitet și *Președintele Presei române din Banat*.

Au fost în total 20 reprezentații din care; 16 piese de teatru și anume 5 cu ansamblul teatrului Național din București, 4 cu ansamblul teatrelor Regina Maria și Vesel din București, 6 cu ansamblul teatrului Național din Cluj, 1 cu ansamblul teatrului ligii culturale; 2 matineuri pentru școlari și 2 concerte.

Constatări și concluzii

Un bun semn de judecată al activității și al rezultatelor atinse în această stagiune este reacțiunea publicului.

Deschiderea stagiunii, la 30 Noemvrie, era aplicarea unei idei noi, necunoscută publicului, primită cu neîncredere. Deși afișe mari fuseseră placardate dinainte, deși se făcuse apel la public, și chiar în presă apăruseră aceste apeluri, totuși prima reprezentație a găsit sala puțin populată, cu toate prețurile joase. A fost un moment de emoție care însă a trecut repede, și spectacolul frumos a trezit regretul acelor ce nu putuseră lua parte. Încă dela a doua reprezentație sala s'a umplut și pe urmă aveam năjunul că nu se puteau da atâtea locuri câte se cereau. Pentru prima oară s'a constatat că sala teatrului este prea mică, multă lume neputând obține locuri. În toată stagiunii biletele erau complet vândute în primele două zile după punerea lor la casa teatrului.

După statistica biletelor vândute, numărul total al spectatorilor la reprezentațiile acestei stagiuni a fost de 12.000.

Gustul publicului a fost împărțit și deși comitetul a compus programul din comedie, dramă, clasică și modernă, preferințele publicului s'au îndreptat spre

Alteori, stilul acestor lucrări denotă o vădită apropiere de acele monezi grecești, datind din 460 și 336, înainte de Christos, cind gravorii semnau medaliile sau monedele, ca sculptorii statuele lor. Un caracter particular al acestei perioade, este că se prezintă pe monezi capete văzute din față sau din trei sferturi, executate în relief ridicat. Pietrele gravate aparținând perioadei de civilizație minoană și miceniană, găsite în Creta, influențează deasemenea asupra artistului, prin varietatea su- biectelor și felul execuției lor.

Înainte însă de a fi ajuns la aceasta forță de vitalitate a artei primitive, Ladea a fost la Paris, unde s'a impregnat de trăsătura modernismului francez. „Maternitatea“, ce se găsește în posesiunea Muzeului Palatului Cultural din Arad, probează suficient noua credință a artistului. Dar acest import de forme noi, nu era întemeiat pe tradiția locului și legile pământului nostru, deci nu putea să dăinuiească mult.

Atunci, Ladea așează specificul românesc la temeliiile sale plastice, făcând din țaran expresia rezumativă a rasei, complectându-l cu toată vigurozitatea temperamentului său de artist.

Lucrările sale devin astfel o poveste a neamului nostru, imaginea eternă a oamenilor care l'au iubit și l'au cîntat, expresia de sinceritate și adevăr, a rominismului nostru.

Teodor T. Țiucra

comedia ușoară. Desigur însă că datorita comitetului de a stăruii în formarea gustului public trebuie să rămână cu atât mai mult cu cât nu este vorba de o întreprindere pur comercială.

Posibilitatea unui teatru permanent în Timișoara o vedem încă îndepărtată. Publicul dorește a avea spectacole de înaltă ținută artistică, cu protagoniștii reputați ai marilor teatre din Capitală. Aceștia trebuie aduși pentru a menține o atmosferă ridicată. Pe de altă parte publicul relativ redus, nu poate suporta reprezentării numeroase. După experiența făcută credem că este greu a plasa două reprezentări săptămânal. Un teatru permanent nu s'ar putea menține în asemenea condițiuni și trebuie stăruit mai mulți ani pentru a forma publicul, care să formeze reazemul unei viitoare stațiuni mai bogate.

Pentru a lucra în vederea acestui țel, propunerea formării unui nucleu de artiști, care să formeze completarea ansamblului pentru teatrul de Vest, și care să-și facă pregătirea în atmosfera artistică a teatrului Național din București, poate fi o bună soluție. Direcțiunea teatrului Național a găsit interes în acest punct de vedere și ar putea să dea ajutorul său. Natural că plata permanentă a acestui personal artistic, care ar cădea în sarcina teatrului de Vest, cere un buget mai însemnat de cât acel de care dispunem acum. Chestiunea merită a fi luată în cercetare și dusă la un bun sfârșit.

Propuneri

Din cele de mai sus se pot găsi motive pentru următoarele propuneri, pentru activitatea anului viitor,

1. Continuarea stagiunii pentru anul 1938 — 1939, pe acelaș plan, urmând a se face apel la teatrele care ne-au dat concurs și în anul acesta.

2. Înglobarea în acțiunea comitetului și a reprezentațiilor de operă. Primăria urmând să pună la dispoziția comitetului subvenția în acest scop, iar comitetul să înceapă tratative cu opera în vederea stagiunii.

3. Trecerea asupra comitetului a activității teatrului comunal din Timișoara, directorul urmând a lucra cu comitetul tehnic în toate chestiunile privitor la activitatea teatrului, în vederea unei acțiuni unitare.

4. Formarea unui nucleu de artiști la teatrul Național din București, în atmosfera și sub conducerea artistică competentă, care să ajute formarea ansamblurilor destinate reprezentațiilor pe granta de Vest. Direcțiunea teatrului Național ne-ar putea da indicații în această direcție.

5. Formarea publicului local, crearea de legături cu orașele vecine și cultivarea tuturor posibilităților care să ne îndrepte spre ținta dorită: crearea teatrului de Vest în Timișoara,

Despre G. Bogdan-Duică

de E. Ar. Zaharia

Multiplă și pluridimensională, neostenita lui activitate, timp de jumătate de secol, ba și mai mult, încă de pe vremea când era licean vioiu, pornit tinerește pe hartă și polemic cu gazete ce și-l disputau cu gelozie, plin de bărbăție și dărz în formularea unei atitudini, harnic și aplecat spre labirinturile studiului mistuitor de dulci voluptăți trupești; pe urmă ca bun gazetar politic în viermătul politicii din Arboroasa, aducând o primăvară verde, ortodoxă, naționalistă, o infuziune de eroism colțuros, peste domoala și blânda demnitate boierească dela Cernăuți, fluturând, uneori cu violență, tricolorul „Gazetei Bucovinei“, ca de la o tribună cu adevărat românească, între atâtea și atâtea lipitori străine; dăruind luptei o parte din frumosi săi ani vijelioși, contribuind din tot sufletul la creșterea dragostei de patrie, de țară, de literatură românească. A rectificat gusturi și porniri; a dat hotărâtoare direcții gândului politic românesc; a înflorit mărețe pagini de atitudine latină, nu șoviniștă, nu sângeroasă, ci demnă, înaltă. El vorbește fațis, limpede și scâpărător, despre toți străinii, corectând erorile din programul partidului național din Bucovina, dar, mândat de

pustietatea unor împrejurări vitrege, chemat de alba amăgire a libertății, pleacă, tot activ, tot tânăr, tot dărz, ca un colț de munte; pe plaiurile țării libere sau în Ardealul copilăriei revărsă aceeaș energie și acelaș naționalism propagă. Istețul cronicar dramatic recenzează piesele Thaliei bucureștene pentru revistele „de acasă“, deșteptând interesul și dragostea aceluia pentru ceea ce se petrece în vechiul Regat

Cunoscător neegalat de adânc în variate ramuri de manifestare socială și artistică, stăpânind temeinic mai multe limbi și discipline științifice, ajutat neconținut de extraordinară putere de muncă și de memoria faptelor celor mai mărunte, descoperite prin colburi și nopți de bibliotecă, el a ajuns, treptat, după cum se va vedea, și după cum se și vestea ca adolescent nesățios, biograf, istoriograf, comentatorul și istoricul celor mai importante figuri și capitole de realizare estetică din ceea ce numim literatură românească.

O jumătate de veac și mai bine, G. Bogdan Duică a stat în preajma marilor fenomene culturale și literare. S'a coborât în trecut, ca să dea pilde prezentului; s'a coborât acolo pentru că găsea frumos și mare sacrificiul acelor deschizători de drumuri. Dar coborându-se, el făcea, cași săpătorii și descoperitorii orașelor ori ținuturilor uitate, adevărate desmormântări de epoci și de scriitori.

Studiul său nu e imn ocazional, repede înjghebat și umflat de retorică festivităților ieftine, gălăgioase. Nu e nici medalion comemorativ, efigie lirică, chenar sau polemică. Studiul lui G. Bogdan Duică este clișul de a reconstitui bucată cu bucată un trecut fărâmițat, existând doar fragmentar. E o mișcare de terenuri la înălțimi diferite. E operă masivă de știință precisă, de reconstituire istorică. Sufletul lui se apleacă înțelegător, cu pietate, și desprinde vechea taină a lucrurilor și a oamenilor. În descifrarea textelor vechi sau a amănunțelor extrem de nebagate în seamă de alții, el vede gălgăirea unui trecut, a unui suflet deosebit de turma celorlalte, vulgare, pierdute și se entuziasmează cu căldura marilor noastre pasiuni. Cunosător când până și amănuntul cel mai neînsemnat din literatura românească, Bogdan Duică, izolat, sentențios, cu un

ȘTIRI TEATRALE

Dl. Ion Marin Sadoveanu, secretar general al Ministerului Cultelor și Director general al Teatrelor a fost însărcinat cu conducerea Teatrului Național din București.

Comitetul de Patronaj al Teatrului Românesc al Aradului a ținut ședință în ziua de 17 Mai, a. c. la Primărie, sub Președinția Prea Sf. Sale Dr. Andrei Magieru, Episcopul Aradului. S'a prezentat raportul și gestiunea pe anul 1937—1938, dându-se descărcarea cuvenită. — S'a hotărât continuarea acțiunii și pentru stagiunea anului 1938/1939. Au luat parte: dnii Col. Mihail Dobricianu prefectul județului, Romul Orezeanu, primarul Municipiului, Dr. Radu Cornel, Dr. Romul Coțoiu, Păr. referent episcopal M. Păcățianu, dr. Cornel Lutai, Constantin Popa, Brutus Păcuraru, Ioachim Dabiciu, Vladimir Ieșanu, etc.

rar simț de probitate și dreptate, peste care însă stăpânește sentimentul de adorație, scrie și noi subliniem: „Cine va încerca să vorbească despre astfel de lucruri sfinte (limba și literatura noastră), trebuie să fi studiat cu sfîntenie, să fi simțit în sufletul său adierea unei congenialități ce deschide cu tainică putere înțelesurile „înscrisurilor vechi și nouă” de care Konaki era încântat¹⁾”.

O metoda de lucru și de redactare a materialului străbătut cu atât mai ușor de urmărit, cu cât se sprijină și e neincetată întovărășită de o fierbinte înțelegere, de o dragoste autentică față de obiectul propus. Aparatul de operație și de informație uluitor, faptele coborînd mereu ca dela un arsenal, datele, inserțiunile, confruntările, vin, la fiecare pas, să sprijine și să ridice clădirea.

Imensa desfășurare de planuri, abil mânuite, de bibliografii, complete până la refuz, fac din Bogdan Duică titanul istoriografiei literare românești în ale căruia migăloase opere monografice, baricate de fapte, nu ne rătăcim niciodată, dar ne îndestulăm totdeauna.

*

Pentru a înțelege școala critică și de investigație literară careia aparține, vom încerca să dăm un citat mai lung, citat folosit și de Bogdan-Duică²⁾.

„D. I. Găvănescu zice: „Critica noastră poate să ne orienteze în taina intimă a cauzelor ce au pricinuit cutare producție lirică sau satirică a lui Alexandrescu, bunăoară. In ce împrejurare a scris el de ex. celebra poezie *Anul 1840?* Ce l-a determinat la aceasta? Ce fapte recente, ce planuri, ce lupte, ce îndemnuri? Cu ce ocazie a scris el*) spiritualele lui*) epistole? La ce eveniment se raportează anume cutare fabulă? Cine e „boul” ajuns în post mare? Cine e „cănele” care numai cu cei mari egalitate vrea? Ce l-a tăcut pe Alexandrescu anume să se gândească la „toporul” cu coadă și fără coadă? Sau, întorcându-ne la producțiile lui lirice, ce împrejurări aruncă sufletul lui în patima dragostei descrise așa de adânc și de mișcător în atât-a poezii arzătoare? Cine este Emilia, cine Elisa care îl inspirase? „Nu știm nimic”. „Aceasta n-o poate urmări critica noastră”.

Dar Bogdan-Duică îi răspunde că se înșală.

In parte „Nu putem ști cine-i Elisa și Emilia, nu vom regăsi și boul ori,

mai bine încă nu putem ști, pentru că nimeni nu a cercetat¹⁾”

Intăia condiție pentru deplina și justa înțelegere a operelor unui autor este, după Bogdan Duică, fixarea cronologiei lor. Incercările vor avea, astiel, succes. Opera începe a se lămuri singură.

Orice explicațiune în trecut e binevenită: „Avem dreptul și datorita de a căuta și elementele biografice, până la care isvorul clar ori numai ipoteza ne-ngăduie a pătrunde²⁾”

Iar altă dată, și mai clar: „Biografia modernă este expunerea unui proces sufletesc, de total, dar este și expunerea proceselor de păși³⁾”

Numai în sensul acestor vederi a lucrat Bogdan-Duică. Răscolind o epocă, aduimcând și cel mai mărunț ascunziș, ciocnind la fiecare răscruce a vieții de formațiune intelectuală, urmărind procesul creșterii sufletești, a putut, nu bănuind, dar închea o imagine consistentă, dară, adevărată.

Felul de cercetare științifică e orientat în linie, în direcție istorică. De câte ori se petrece ceva de seamă în spiritul public, i se caută deslușirea, i se pretinde lămurirea cauzei care a produs-o. Dar constatând și aceasta, se face prea puțin. Nu ajunge pentru înțelegerea literaturii noastre. Căci filonul ei de aur, esența ei ultimă, cea mai nereducibilă, o vom înțelege când pe lângă acel permanent element dinamic al impulsului extern, mai ținem seamă și de elementul static al structurii noastre etnice⁴⁾.

In asta se vede un sistem nou de critică, de mai largă interpretare, cu persistența elementului național (permanent), în raport, deci, cu substanța și structura etnică, cu împrejurările locale. Căci totdeauna a existat un strâns raport între operă și creator; la unii este mai isbitor; la alții a fost neglijat de cei ce au comentat sau analizat opera. Opera e produs omenesc, real, și nu poate fi desconsiderată legătura sa cu pământul, cu viața, cu sufletul celui ce a frământat-o și o modelat-o. Nu e o pasare rară ce plutește într'un văzduh fără contingente și fără limite, fără istorie și fără obârșii concrete. Ba, se poate afla și o evoluție a motivului central, până să ajungă nervul principal al creațiunii, axa operei.

Rezultatele cercetărilor istorice

1) Conv. Lit. 1900, pag. 835-836;

2) Mihai Eminescu II, nr. 4, pag. 20;

3) Mihai Eminescu II, nr. 4, pag. 2;

4) V. S. Pușeariu în Țara Bârsei I, pag. 15.

sunt utilizate totdeauna din abundență, considerându-le și ca puncte de pornire. Zice Bogdan-Duică¹⁾ „să se folosească de ele”. Prin aceasta lărgesci, adâncești și amplifici cadrul de aplicare a operei, cadrul de analiză și autopsie.

Poți privi din mai multe focare, sub mai multe unghiuri, același obiect.

Critica biografic istorică, pentru a identifica și a situa pe cineva în clima intelectuală a epocii și mediului respectiv, pentru a-l aprecia cu puteri și măsuri juste, analizează, mai ales analizează, împrejurări, fapte, conținut, apoi sintetizează. Dar analiza operei e artă e „descompunere”, „distrugere²⁾”. Asta nu ne convinge până într'atât încât să n'o facem niciodată. Să fim înduplecați a o face; să avem curajul. Din analiză opera va ieși mai lămurită, iar privirea sintetică va apare prin aceasta mai luminoasă și mai caldă. Prin analiză ne apropiem opera parțial, ca, după lămurirea ei în acest mod, să ne-o apropiem total și definitiv.

In cursul vremii și puținei noastre literaturi, istoriografia a însemnat ampolare și progres, nu numai evoluare.

Bogdan Duică a dus mai departe și a perfecționat modul și uneltele de utilizare ale istoriografiei literare.

„Primind dela perioada criticismului, zice Radu Dragnea³⁾, istoric care coincide la noi cu începuturile sale (ale istoriografiei), obiectivitatea, controlul direct al textelor și, peste tot, înlăturarea romantismului, dsa (= Gr. B. D.) a extins pozitivismul școlii critice, dându-i o excepție mai largă, cât mai completă”.

In prima parte a activității sale a studiat pe scriitorii Budai Deleanu, Russo, Negruzzi, Alexandrescu, Carlova - spiritul acesta se manifesta în precizarea datelor, aflarea izvoarelor străine și stabilirea valorilor istorice.

(Din „Viața și opera lui G. Bogdan-Duică”)

E. Ar. Zaharia

CĂRȚI ȘI REVISTE

OCTAV ȘULUȚIU: PE MARGINI DE CĂRȚI. Seria întâi. M. Eminescu, Regina Maria, N. Iorga, T. Arghezi, Lucian Blaga, Gib. I. Mihaescu. Editura Miron Neagu Sighișoara.

Nădejdea: Organul Românilor din Jugoslavia. Vârșeț, An. XIII. Nr. 21.

1) Conv. Lit. 1901, pag. 177.

2) Luceafărul (Despre) pag. 3.

3) Societatea de Măine, I, pag. 319.

Vitrina „Innoirii“

Puncte și linii

□ **Sărbătoarea cărții** sorocită anul acesta între 9 Iunie și 9 Iulie, e un prilej pentru apropierea de operă și de scriitor. Întâi a fost o zi a cărții. Pe urmă o săptămână, și acum, iată, o lună. Pentru cine iubește însă până la patimă cartea, sărbătoarea ei îi este de fiecare zi, de fiecare oră. E ca Invierea Domnului pe care un bun creștin nu o prăznuiește numai în zilele Paștilor – ci icoana Mântuitorului o are în orice clipă în suslet. Miron Costin spunea că „nu e zăbavă mai plăcută ca cititul cărților“.

Cartea e drumul cel mai drept spre Dumnezeu. Fiecare pagină răsfoită e o adiere înmiresmată. Fiecare slovă, un picur de divinitate. Mângâind filele unci cărți faci un oficiu ritual, pentru care e necesară împrejurimea de liniști.

Luna aceasta trebuie să fie un control al posibilității de a se ajunge cât mai aproape de minunea care se cheamă: carte. Se va face în același timp cunoștință cu scriitorul, acest frământat al vișorilor de azur. Această apariție de tâmpile înfierbântate. Scriitorului să i se aducă osanalele cele mai plăcute lui: admirația și respectul. Sunt regiuni ale vieții pe care nu le poți bătători cu pasul de fiecare zi. Pentru drumul către creierii de frumuseți eterne îți trebuie o ieșire din cotidian. Să se facă sărbătorirea lor oriunde s'ar afla: în luminile orbitoare dela centru sau în cele mai pierdute periferii. Oriunde se poate aprinde o lumină. În orice insulă îndepărtată se poate găsi o oază.

□ **Noutăți de luna cărții.** În editura Fundațiilor Regale vor apare, printre altele, următoarele volume: „Dela Chateaubriand la Mallarmé“ de Perpessicius; „Viața lui Ion Creangă“ de G. Călinescu. „Urcan bătrânul“ de novelistul ardelean Pavel Dan. „Versuri“, ediție definitivă de A. Maniu. Volumul IV și V din „I. L. Caragiale“ datorită d-lui Șerban Cioculescu. „Funcțiunile creatoare ale subconștientului“ de I. Biberi. „Apărarea civilizației“ a d-lui Bucur Țincu și „Drept și dreptate“ de d. I. Lungulescu. Deasemeni va apare în editura „Cugetarea“ cartea de doctrină naționalistă a d-lui Nichifor Crainic, intitulată „Ortodoxie și etnografie“.

□ **Premiul național** este cea mai înaltă distincție pentru un scriitor. E acordat de Ministerul Artelor, în sumă de 100.000, la sufra-

giul unui comitet format din foștii laureați. Se decerne pentru întreaga operă. Tocmai deaceia ar trebui să se dea mai rar. Am propune o perioadă de 5–10 ani. Acordându-se în fiecare an, se ajunge a-l obține toți scriitorii, chiar cu o operă nu indelung de matură. În felul acesta își pierde din marele prestigiu ce trebuie să l aibe – transformându-se într'o simplă glumă, ca în anul acesta, când s'a premiat un prozator cu lucrări deadreptul inexistente.

□ **D. Ion Petrovici** scriind despre Centenarul lui Ion Creangă în cartea d-sale „Arte și artiști“, spune următoarele cu privire la motivele prieteniei istorice dintre Creangă și Eminescu: „Era mai întâi camaraderia naturală între două mari talente scriitoricești, care se recunosc și își întind mâna, peste deosebirile de educație și peste orice fel de contingente“..... Prietenia Eminescu Creangă avea însă mai multe isvoare, și de sigur nu cel mai puțin important a fost afinitatea puternică dintre țăranul inadapabil la oraș și dintel boemul citadin, care nu se împăca nici dânsul cu urzeala vieții de târg, așa că unul dintré cele mai pitorești capitole ale legăturii lor sufletești, era dispariția pe două-trei zile din oraș și raitele lor fericite, pe dealurile rustice dimprejurul Iașului. Apoi, pre cum bine se cunoaște, Eminescu cu toată indoctrinarea sa schopenhaueriană, rămăsese un naționalist fervent, care visa o întoarcere la vremea patriarhală a lui Alexandru cel Bun, când desigur simplitatea vieții nu excludea o înălțime spirituală, a capetelor bine înzestrate, chiar dacă manifestarea lor nu putea fi speculativ abstractă, ci concret și țărănesc intuitivă. Dar ce intrupare mai perfectă și mai vie, a felului în care romanticul poet concepea silueta românului ideal, decât această figură a lui Creangă, țăran și artist, primitiv, dar plin de pătrundere, ce exista aeva și pe care îl putea privi în față, fără mijloace ocultiste, care să l întoarcă inapoia timpului, ca pe sârmanul Dionis? În fine a mai întărit poate această prietenie și o misterioasă presimțire, care nu lipsește unora; vanga înștiințare că îi aștepta pe amândoi un destin asemănător, cu ani de boală urâtă – deși nu identică – și cu ace-

laș soroc de încheiere a vieții, în același an 1889“.....

□ **Din volumul „Trecere prin alba poartă“** a poetului Ion Șugariu, despre care am scris în rândul trecut reproducem această frumoasă și suavă poezie, cu titlul „Mușcatele“.

Mușcatele din geamul meu sunt azi
[bolnave

De atâta toamnă sură și singurătate.
În marea ochilor pierduți în gol,
[mor toate

Surâsurile albe, ca niște epave.

Și ploaia degetelor nu se mai aude,
Cum lunecă pe gâtul florilor, ușoară,
Ce triste frunzele au început să moară,
În ramurile, de priviri trecute ude!..

În iarna asta plină de uitare,
Va ninge peste ele versul gol și poate,
Va îngropa în strofe micile mușcate,
Cum prinzi în file albe, frunze în
[herbare.

□ **Tălmăcirea lui Baudelaire**, prin o serie de condeie și mai multe și mai tinere, e un semn de înțelegere a noastră pentru cel mai dens și mai plin de viață poet pe care l-a dat omenirii Franța. Traducerea nu e ușoară. Limba noastră e mult prea săracă pentru a putea cuprinde vastul vocabular francez. Mai trebuie apoi ca între traducător și autorul tălmăcit să existe o congruență sufletească.

S'a tot vorbit de-o vedere a lui Baudelaire prin peana d lui Tudor Arghezi. Ar fi cel mai indicat s'o facă. D. Philipide s'a încercat norocos în o carte. Apoi, d. Stamatiad și-a dedicat mare parte din activitatea literară, sufletului baudelairean. Un tălmăcitor mai nou e poetul Ion Pillat, care a instituit nu de mult un premiu pentru a stimula râvna tinerilor talente, premiu pe care l'a câștigat d. Nicolae Roșca. Poemele traduse de d sa, sunt acele cari au fost cel mai puțin tălmăcite până acum.

D. Vladimir Streinu publică în „Revista Fundațiilor Regale“ un interesant studiu, oprindu-se cu deosebire asupra tehnicii din poezia lui Coșbuc.

O foaie dintre acele cari circulă pe marginea simfriei românești, — și sunt multe printre cele cari mai apar azi, — crede că trebuie, printre anunțurile de logodnă și de deces a e coreligionarilor dlui Max Aușnitt să se ocupe și de problemele de zidire ale sufletului românesc. Din când în când, aduce în acest scop o pagină întreagă căreia îi dă subtitlul de — „creștină ortodoxă“. Dacă aceasta nu este un pleonasm, am vrea să aflăm, în afară de ortodoxismul, pe care în românește noi îl știm numai unul singur, — ce alt soi de ortodoxism-„ne-creștin“ mai cunoaște această publicație. E poate ortodoxismul pe care îl practică în celelalte pagini — în lotul preocupă-

POLEMICI

rilor sale de democrație „cușăr“? Cu o redacție în care încap și doi tineri scriitori români cu oarecari pretenții de intelectualitate, lucrul nu ar trebui lăsat nelămurit.

Frumoasa încercare în treprinsă de dl Mircea Streinul cu antologia tinerilor poeți din Bucovina, găsește în dl. G. Călinescu, la Viața Românească, un judecător exigent și fără menajamente. Fenomenul, acesta — al neaderenței totale a criticii din Capitala de azi, la manifestațiile spirituale ale provinciei, este atât de general și de „nefericit“ spre a ne exprima în termenii dlui Călinescu încât el nu tre-

buie să supere pe nimeni, nici chiar atunci, când criticul regăsește în majoritatea cazurilor citate defectele colaboratorilor săi cei mai apropiați, cari au făcut școală și în provincie. Răul trebuia extirpat, de unde a început să se răspândească buruiana. În orice caz calitățile reale ale poeziei „arboresene“ au fost relevate mai prompt și tot atât de competent, de către Societatea Scriitorilor Români, care a premiat pe doi dintre poeții provinciei bucovinene. Dnii Iulian Vesper și Teofil Lianu, cunoscuți și apreciați colaboratori, de altfel, ai revistei noastre, au trimis o replică

de calitate criticului Vieții Românești.

Și poate nu am fi relevat acest caz dacă în același număr al V. R. dl G. Călinescu, cu ultimul său roman nu ar beneficia, din plin de largheța și camaraderesca atențiune a colegilor săi de redacție. Sunt alături care indică perpetuarea unor moravuri literare — încă odată cităm pe dl. G. Călinescu — „nefericite“.

Dl Victor Eftimiu, se agită, în presa care îl servește, într'o subită dragoste față de Ardeal, căruia vrea să i se sacrifice, luminându-l. În acest scop reclamă pentru sine succesivul marelui O. Goga, la catedra universitară din Cluj. O reclamă în chip serios. Pertinent.

Nevoile sufletești ale regiunii, printre cari un monument al Unirii, o Catedrală, și un Teatru permanent, își caută un suport în conștiința obștească, spre a putea căpăta un contur real, și prin el un cuprins de calitate. Anii se adună către o cifră aniversară, care în confruntarea ei, ne va găsi cu brațele goale și cu candela stinsă. Ar trebui o mergere către adâncuri nebănuite de suflet, către energii proaspete, spre a face ceva pentru destinul spiritual al acestui colț de pământ românesc, azi deșert de suflete. Se tot vorbește de un ritm creator, de o dinamică românească. În teorie. Căci în fapt un egoism, care își găsește interminabile pretexte, incalcecă trivial și sgomotos roibul de lumină al aspirațiilor, spre a-l ingenunchia și atribui, dar de preț, unei epoci, de împotmolire și vulgaritate. Cândva poate să ne întoarcem cu regret în spre imaginea unor zile, în calmul și monotonia cărora nu am știut descifra răgazul unui destin de producție și de înfăptuire.

Dl. Ioachim Miloia director al Muzeului Bănățean, a fost numit șeful serviciului cultural al Municipiului Timișoara. Prin numirea dsale, credem că viața culturală bănățeană va căpăta

NOTE

de aci înainte un punct de reper, un diriguitor al aspirațiilor spirituale cari au fost atâta timp anexe ale unor preocupări de ordin politic și practic cari, la Timișoara, ca peste tot de altfel, covârșesc întotdeauna, calitatea. Sar putea întreba cineva, pe când și la Arad o atare resurrecție a interesului obșteșc a un serviciu în care vegetează încă diletantismul și incompetența?

Lucrarea dlui Octav Șuluțiu, rod al câtorva ani de muncă risipită prin diferite reviste aduce sub titlul „Pe margini de cărți“ o preocupare, căreia autorul i-a găsit cea mai justă expresie:

„Pentru că mai cred în literatură încă, în viitorul ei și în valoarea ei umană și în literatura românească și în rostul ei românesc în special, pentru că mi se pare jalnic ca ea să se piardă sugrumată de neadevăruri care o pot falsifica, pentru că în mod cinslit cred în autonomia fenomenului literar față de orice alt fenomen, am încheiat acest volum modest de cronici, care în toate aspectele variate dar nu disparate, ale lor, mărturisesc o același pre-

ocupare și o aceeași pasiune pentru înțelegerea obiectivă a aceluia fenomen“.

Oamenii de casă sunt adeseori mai supărători, decât stăpânii. În instituții adesea ai de suferit mai curând de insolența omului de serviciu ca de fumurile căpeteniilor. În presă chiar, adeseori, sub pretexte „ideologice“, primești lovituri mai curând dela anonimul croniceii care absolvă dela răspundere, decât dela cineva care purtând povara unei linii creatoare, știe și ce înseamnă un gând, sub care se adună nechemate, cari, abia mai încap, uneori pe strampontină. Evident că în astfel de condiții preferi să ai propria ta „mizerie“, pentru care dai sânge și tine rețea, decât să stai comod, sub faldurile unei bogate rude la patrimoniul căreia ai contribuit cu te miri ce și mai cu nimic...

Al. T. Stamatiad laureatul național pentru poezie, cu toate defectele de cari opera sa nu este scutită, este un poet. Cei cari, aci la Arad, au cunoscut pe acest romantism, nițel sonor, veșnic în goană, după rimă, după vers și după cetitori, știu că Stamatiad mărturisia prin

toată atitudinea sa, o credință poetică ardentă și dinamică. Și este de respectat mai mult poate decât orice în laureatul de azi, această atitudine liniară, de-o viață întreagă, pe care a păstrat-o poeziei în orice vreme și peste toate vicisitudinile efermere ale existenței sale.

Să nu ignorăm că premiul național a fost acordat unor talente minore ca Otilia Casimir și Al. O. Teodoreanu, spre a legitima cu atâta mai mult gestul care atribuie unei credințe suportul rerunoașterii oficiale, pe merit. Căci să nu nedreptățim: până și defectele operii sale, maestrul Al. T. Stamatiad le împrumută din dragostea lui prea mare, exclusivistă și tiranică pentru ceace dsa, după propriile sale criterii, socotește că este Poezia. În astfel de împrejurări, defectele chiar îi innobilează ținuta.

Revista „Innoirea“ are bucuria astfel să înregistreze trei nume dintre colaboratorii săi, cari au fost onorați cu atenția unui premiu oficial: o dovadă că, în alegerea colaborărilor, deși unora poate le apărem prea exigenți, ne găsim în tovărășia justă a unor criterii de judecată, confirmate din locuri cu oarecare garanță de competență.